

De scheuring in de Amsterdamse Schaakbond

– door Dirk Goes –

Aan het begin van de 20^e eeuw begon het georganiseerde Nederlandse schaakleven langzaam maar zeker structuur te krijgen. Elk jaar speelden vijf clubs om het kampioenschap van Nederland: de Amsterdamse verenigingen VAS en ASC, DD (Den Haag), Utrecht en de Nieuwe Rotterdamse Schaakvereniging. De eerste tientallen van deze clubs vormden de eerste klasse, waaruit niet kon worden gedegradeerd. De rest van het Nederlandse schaaklandschap was door de overkoepelende Nederlandse Schaakbond verdeeld in districten, wat voor de Amsterdamse clubs inhield dat men was ingedeeld in het district Noord-Holland. De banden tussen de Amsterdamse en de Noord-Hollandse schakers waren hecht, en toen op 19 oktober 1913 de Noord-Hollandse Schaakbond werd opgericht traden vijf Amsterdamse verenigingen toe: VAS, ASC, De Toren, de Nationale Schaakclub en Anderssen.

Op zondag 15 december 1912 werd op initiatief van de heer Flentrop, de energieke secretaris van de schaakclub Zaan- dam, een massakamp georganiseerd (het Haarlemsch Dagblad sprak zelfs van “een monsterkamp”) over liefst 113 borden, waarin de Amsterdamse schakers het opnemen tegen schakers uit de provincie Noord-Holland, wat een gigantische logistieke operatie moet zijn geweest. Plaats van handeling was het Gebouw van de Maatschappij voor den Werkenden Stand aan de Kloveniersburgwal te Amsterdam (nu: de Doelenzaal). Alle niet-Amsterdamse schakers kregen hun reiskosten vergoed op basis van derde klasse spoor, tweede klasse tram en eerste klasse boot. Men speelde met wit en zwart tegen dezelfde tegenstander, Amsterdam won met 137½ - 88½.

Het spelen van competitiewedstrijden in de provincie was natuurlijk leuk, maar ook tijdrovend en duur, en zo ontstond aan het begin van de jaren '20 binnen de Amsterdamse verenigingen de behoefte zich te organiseren. Een eerste aanzet werd gegeven op 28 september 1923, toen op instigatie van de heren Coomans en Löhr de Amsterdamsche Schaak-competitie werd opgericht, waarbij werd besloten zich vooralsnog niet aan te sluiten bij de Nederlandse Schaakbond. De Amsterdamsche Schaakcompetitie voorzag duidelijk in een behoefte. Aan de wedstrijden over het seizoen 1923/1924 werd deelgenomen door 20 tientallen, en twee seizoenen later was dat aantal al opgelopen tot 35.

In september 1925 nam Schaakvereniging Max Euwe het initiatief tot oprichting van een Amsterdamse Schaakbond. Tijdens de algemene ledenvergadering van 2 oktober 1925 werd een motie ingediend waarin het bestuur van de Amsterdamsche Schaakcompetitie de opdracht kreeg om met nadere voorstellen te komen, en op 18 december 1925 zag de Amsterdamsche Schaakbond (hierna: 'de ASB') het levenslicht tijdens een naar verluidt bewogen gedelegeerdenvergadering in Café-Restaurant De Pool, dat was gevestigd aan het Damrak. Het voorstel tot oprichting werd met vrijwel algemene stemmen aangenomen: 21 voor en 3 tegen. VAS en ASC waren ook uitgenodigd voor de vergadering, maar schitterden door afwezigheid.

Een volgende stap was aansluiting bij de Nederlandse Schaakbond. Tijdens een rumoerige vergadering op 24 november 1928 liepen de gemoederen hoog op en moest, gezien het late tijdstip, de zitting worden verdaagd. Enkele weken later, op 16 december 1928, werd de vergadering voortgezet en werd uiteindelijk besloten tot aansluiting bij de Nederlandse Schaakbond per 1 januari 1929, waarbij zij opgemerkt dat de voorstemmers het haalden met slechts een nipte meerderheid: 16 stemmen voor, 12 tegen en 2 blanco. Na afloop waren de meeste tegenstemmers zo sportief zich neer te leggen bij de wens van de meerderheid.

Het leven in de crisisjaren '30 was natuurlijk geen pretje, maar voor het schaken was het een vruchtbare voedingsbodem in de ontwikkeling naar een echte volkssport. De werkloosheid was hoog, de verveling navenant, en vergeleken met andere sporten was schaken relatief goedkoop. Aan de andere kant was het zo dat werklozen niet snel lid werden van een club, domweg omdat ze de contributie niet konden opbrengen. Schaakvereniging De Raadsheer speelde daarop in en organiseerde gedurende een aantal jaren schaakmiddagen voor werklozen. Ook kende deze vereniging een speciaal contributietarief. In 1937 betaalden werklozen 10 cent per week, terwijl de contributie voor 'normale' leden 25 cent per week bedroeg. Zeer sociaal! Ook de gekte rond de match Euwe-Aljechin van 1935 (ter gelegenheid waarvan de Nederlandse Schaakbond het predicaat 'Koninklijke' kreeg toegewezen, waarmee in één klap naamsverwarring met 'die andere NSB' tot het verleden behoorde), droeg in hoge mate bij aan de populariteit van het spel. In 1938 had de ASB circa 1.900 leden, de KNSB 10.000.

Op 28 augustus 1939 kondigde het kabinet De Geer vanwege de oorlogsdreiging een algehele mobilisatie af. Voor het Amsterdamse schaakleven had dat als consequentie dat in totaal 144 schakers werden gemobiliseerd, waardoor de verenigingen grote problemen hadden om hun teams vol te krijgen. De ASB schreef daarom voor het seizoen 1939/1940 een noodcompetitie uit, waaraan werd deelgenomen door 114 tientallen (ter vergelijking: in het seizoen 1938/1939 waren

dat er nog 137). De verenigingen werden aangespoord om schaakmateriaal op te sturen om de verveling onder de man- schappen tegen te gaan, en aan die oproep werd massaal gehoor gegeven.

Tijdens de bezetting was het in Amsterdam verre van eenvoudig om een georganiseerd schaakleven in stand te houden. De Duitsers verordonneerden dat tussen 23.00 en 04.00 uur niemand zich op straat mocht bevinden (de zogenaamde 'spertijd'), en met enige regelmaat klonk het luchalarm, het sein om zo snel mogelijk de schuilkelder op te zoeken. Trams reden niet in de avonduren, en er gold een verduisteringsplicht opdat geallieerde piloten zich minder goed konden oriënteren en militaire doelen onzichtbaar bleven. Om deze redenen gaven sommige schaakverenigingen er de voorkeur aan om op zaterdag of zondag overdag te spelen, terwijl wedstrijden van ASB-clubs die vasthielden aan 's avonds spelen zoveel mogelijk werden vastgesteld op data wanneer het volle maan was. Op die manier was het toch nog een beetje licht op straat.

Sommige clubs werden zwaar getroffen door de krijgshandelingen die de oorlog met zich meebracht. Door het beruchte bombardement van 14 mei 1940 op Rotterdam kwamen 9 schakers om het leven en werden 15 clublokalen verwoest. Aan materiaal ging verloren 297 spellen, 340 borden, 176 klokken en meerdere bibliotheken, waaronder enige zeer waardevolle. Schakend Nederland schoot financieel te hulp opdat nieuw materiaal kon worden aangeschaft, maar het zal duidelijk zijn dat er enige tijd overheen ging voordat de situatie zich had genormaliseerd. Max Euwe, hoofdredacteur van 'Het Tijdschrift' (het bondsblad van de KNSB), gaf het goede voorbeeld door vrijwillig 40% van zijn honorarium af te staan ten gunste van de wederopbouw van Rotterdam.

In oktober 1940 besloot de ASB tot het instellen van een noodcompetitie, waarbij zoveel mogelijk werd getracht de clubs het afleggen van grote afstanden te besparen. Met uitzondering van de hoofdklasse hadden de clubs de vrijheid zelf te bepalen in welke klasse ze hun teams lieten spelen. Zo vormden de verenigingen boven het IJ een eigen groep, terwijl Watergraafsmeer, dat tegenwoordig gewoon deel uitmaakt van Amsterdam maar toen nog als ver weg werd beschouwd, niet meedeed. Daar staat tegenover dat de lagere tientallen van VAS en ASC, die traditioneel bij de Noord-Hollandse Schaakbond actief waren, dat seizoen wel meespeelden in de ASB-competitie. Al met al schreven toch nog 85 teams zich in.

Eind 1940 was het ledental van de ASB gedaald naar 1.200, en twee jaar later was dit nog maar 1.156. De deportatie en moord op de Joodse schakers, alsmede het in Duitsland tewerkstellen van een groot deel van de beroepsbevolking, had zijn gruwelijke tol geëist. Alleen al VAS verloor 35 Joodse leden!

Ook aan de KNSB ging de oorlog bepaald niet ongemerkt voorbij. Op bevel van de Duitsers ging de bond weer 'NSB' heten, omdat de bezetter iedere uiterlijke verbondenheid met het koninklijk huis wilde tegengaan. Lastig, want nu moesten schakers die het over de schaakbond hadden ineens weer de gehate letters NSB gebruiken. In de wandelgangen sprak men daarom liever van 'De Algemeene Nederlandse Schaakbond', of ook wel van het wat gekunstelde 'NeSchaBo'.

In augustus 1940 stonden de jaarlijkse bondswedstrijden van de KNSB op het programma, maar de meeste bestuursleden vonden het, zo kort na het bombardement op Rotterdam, niet gepast om die te laten doorgaan. De 'foute' secretaris van de bond, de NSB'er Jungman, dacht daar anders over, en hij kreeg het uiteindelijk voor elkaar dat het evenement toch werd gespeeld. Begin 1943 schoffeerde Jungman zijn medebestuurders opnieuw door op eigen houtje de Nederlandse Schaakbond aan te melden als lid van de (nazistische) Europese Schaakbond, en toen in datzelfde jaar de mededeling kwam dat het KNSB-bestuur voortaan niet meer door de leden zou worden gekozen maar door de Duitsers zou worden benoemd, trad voorzitter Zittersteyn demonstratief af, waarna Euwe bereid werd gevonden om zolang op de winkel te passen. Veel meer dan dat was er overigens niet te doen, want in 1944 besloot de bond de competitie stil te leggen omdat het reizen te gevaarlijk werd. Daar viel wel wat voor te zeggen, want in deze fase van de oorlog kwam het regelmatig voor dat treinen werden beschoten door geallieerde vliegtuigen, hoogst onaangenaam als je als argeloos schaker op weg bent naar een competitiewedstrijd.

In de loop van de oorlog werd papier schaars, en dat had verregaande consequenties voor het Tijdschrift. Met ingang van juni 1943 werd het blad opgeheven en vervangen door een mededelingenblad van slechts vier bladzijden, en dan ook nog eens met een formaat lettertype waar je een vergrootglas bij nodig had. Om maar zoveel mogelijk papier te besparen kreeg elke vereniging slechts één exemplaar. De laatste editie dateerde van december 1944, daarna rolde er niets meer van de persen. Pas in oktober 1945 verscheen er weer een Tijdschrift.

Na de bevrijding trad Euwe volgens afspraak af, Zittersteyn werd weer voorzitter, en de Nederlandse Schaakbond werd weer koninklijk. Jungman werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en heeft zich na die tijd wijselijk niet meer laten zien in de Nederlandse schaakwereld.

Na de oorlog kwam het schaakleven langzaam maar zeker weer op gang. Gemakkelijk was dat niet, want er was een tekort aan bijna alles, en veel schaakverenigingen hadden materiaal verloren. Na bemiddeling door Euwe werd de ergste nood gelenigd door de Zweedse Schaakbond, die 150 spellen leverde. De ASB vierde haar 20-jarig bestaan met een toernooi op 2, 3 en 4 oktober 1946, waaraan werd deelgenomen door maar liefst 600 schakers. Het evenement werd geopend door de Wethouder van Onderwijs De Roos, en afgesloten met een feestavond, waarbij vrijwel het gehele KNSB-bestuur aanwezig was.

De relatie tussen de ASB en de KNSB was al die jaren hartelijk geweest, maar de KNSB eiste steeds meer contributie van de onderbonden, en dat begon op een gegeven moment te schuren. Van de f 0,37 per lid per maand die de ASB begin jaren '50 aan contributie inde, moest er f 0,27 worden afgedragen aan de KNSB. Een groot deel daarvan ging naar het zogenaamde reisfonds, dat door de KNSB in november 1942 was ingesteld om de gemaakte reiskosten zo eerlijk mogelijk over de clubs te verdelen. Dit kwam vooral ten goede aan de provinciale bonden, waar de clubs niet zelden grote afstanden moesten afleggen. De stedelijke bonden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) kenden die problemen niet, want daar zaten de clubs bij wijze van spreken bij elkaar om de hoek. Zo moesten deze bonden jaarlijks een fors bedrag aftikken, terwijl men er nauwelijks van profiteerde. Ter illustratie: in het seizoen 1954/1955 betaalde de ASB een bedrag van f 1.393 aan het reisfonds en kreeg f 139 terug, per saldo een last van f 1.254, voor die tijd een forse adering. Overigens zij opgemerkt dat de provinciale bonden weliswaar aantoonbaar meer reiskosten hadden, maar dat de zaalhuur in de steden aanzienlijk hoger was dan in de provincie.

Noot van de auteur: In het kader van mijn onderzoek heb ik de verslagen van diverse vergaderingen doorgeploegd, waaraan in het vervolg van dit artikel veelvuldig zal worden gerefereerd. Daarbij komen de woorden 'bondsraad' en 'gedelegeerdenvergadering' nogal eens voor. Voor de duidelijkheid: de bondsraad was de vergadering van het KNSB-bestuur met de onderbonden, de gedelegeerdenvergadering was de vergadering van het onderbondbestuur met de aangesloten verenigingen. Waarvan akte! (DG)

Medio 1948 verkeerde de KNSB in een diepe crisis. Penningmeester Flentge was (te) vaak op zakenreis in het buitenland en kon daarom zijn functie niet naar behoren uitvoeren. Tijdens de bondsraad van 30 oktober 1948 constateerde de Rotterdamse afgevaardigde Goris koeltjes dat de financiën een puinhoop waren (het eigen vermogen was op dat moment praktisch nihil), en hij was beslist niet de enige die er zo over dacht. Hierop trad het KNSB-bestuur in zijn geheel af. Goris stelde zich kandidaat als penningmeester in het nieuwe bestuur en werd gekozen, terwijl voorzitter Zittersteyn werd opgevolgd door Van Steenis.

Ook in de ASB rommelde het. Tijdens de gedelegeerdenvergaderingen profileerden met name de heren Van Harten (s.v. Max Euwe) en Janssens (s.v. Weenink) zich als eloquente houwdegens die zich met hun intimiderende manier van vergaderen nadrukkelijk deden gelden. Zonder blad voor de mond te nemen ageerden zij luidkeels tegen het gevoerde financiële beleid van de ASB, waarbij het gewraakte reisfonds werd betiteld als sociale onrechtvaardigheid. Dat niet iedereen gecharmeerd was van deze vorm van debatteren bleek tijdens de gedelegeerdenvergadering van 14 maart 1952 toen de heer Caro (s.v. Utile Dulci) een motie van afkeuring indiende aan het adres van Van Harten, die zich in een artikel denigrerend had uitgelaten over KNSB-voorzitter Van Steenis. Een tweede motie van afkeuring kwam van de heer Weiss (s.v. De Juiste Zet), die Janssens het gebruik van beledigend en honend woordgebruik verweet, alsmede het uiten van dreigementen jegens de persoon van de heer Van Ommen, de voorzitter van de ASB. Beide moties werden met algemene stemmen aangenomen.

Tijdens een rumoerige gedelegeerdenvergadering op 16 juni 1952 stelden Van Harten en Janssens namens hun verenigingen voor de banden met het in hun ogen geldverslindende monster KNSB te verbreken. Voorzitter Van Ommen meldde dat het ASB-bestuur mordicus tegen afscheiding was, en verklaarde stoer dat hij bij ordeverstoringen hard zou ingrijpen. Van Harten beschuldigde hierop Van Ommen van dictatoriaal optreden, en ook Janssens sloeg wild om zich heen. Hij kwalificeerde de heer Van Ommen openlijk als "een incapabel man", en ook de redacteur van het ASB Nieuws, de heer Weiss, kreeg een veeg uit de pan. Janssens noemde de berichtgeving in het periodiek "onjuist, niet volledig en tendentius". Na veel kabaal werd uiteindelijk op voorstel van de s.v. Zukertort besloten de gedelegeerdenvergadering te verdagen tot 1 juli 1952, teneinde de clubbesturen de mogelijkheid te bieden hun leden te raadplegen. Tijdens deze vergadering werd na urenlange debatten besloten toch maar bij de KNSB te blijven.

In het KNSB-bestuur was penningmeester Goris inmiddels gebrouilleerd geraakt met zijn medebestuurleden, die zich tot zijn ergernis nadrukkelijk met zijn financieel beleid bemoeiden. Goris wilde de financiën in vijf jaar tijd saneren terwijl de overige bestuursleden daar tien jaar voor wilden uittrekken. Tijdens de bondsraad van 1 november 1952 distandeerde Goris zich openlijk van de door hemzelf onder dwang opgestelde begroting. Deze werd met 35 tegen 24 stemmen verworpen. Goris paste zijn begroting aan, en op 20 december 1952 werd er opnieuw vergaderd. Ditmaal werd de begroting goedgekeurd. Tijdens zijn speech verklaarde Goris te willen aftreden vermits zijn medebestuurleden geen enkele mogelijkheid zagen om in de toekomst met hem samen te werken, maar na sterke aandrang van de bondsraad bleef hij toch in functie. Pas in oktober 1953 zou hij zijn penningmeesterschap daadwerkelijk aan de wilgen hangen.

Op 1 februari 1953 werd Zeeland geteisterd door de watersnoodramp, en overal in den lande werden er acties op touw gezet om het leed te verzachten. De ASB schonk een bedrag van f 50, één gulden per vereniging. Tevens werd door VAS, in samenwerking met de ASB, een benefietwedstrijd georganiseerd, die f 1.000 opbracht. De schaakvereniging Weenink bestond 20 jaar en besloot de viering van dit jubileum af te gelasten en het daarmee uitgespaarde bedrag in het rampenfonds te storten, wat f 1.600 opleverde. De schade voor de Zeeuwse schaakclubs viel overigens mee, alleen de schaakvereniging Zierikzee leed noemenswaardig materiaalverlies. Acht klokken en enkele kartonnen borden gingen in het natuurgeweld verloren. Nieuw materiaal werd onder andere geschonken door de Noorse Schaakbond.

Op 30 mei 1953 organiseerde de ASB weer een gedelegeerdenvergadering. Janssens en Van Harten beklommen hun stokpaardje en betoogden dat de contributieafdracht aan de KNSB, op dat moment circa f 6.000 per jaar, in geen enkele verhouding stond tot het totaal aan kasmiddelen van de ASB, of liever gezegd het gebrek daaraan. Ook het ASB Nieuws moest het weer eens ontgelden. Volgens Van Harten bevorderde de inhoud eerder verdeeldheid dan saamhorigheid, was het nimmer actueel, akelig duur, en was er centraal toezicht nodig door een redactiecommissie.

Het is vandaag de dag wellicht moeilijk voor te stellen, maar in de jaren '50 en '60 waren vergaderingen bijzonder populaire evenementen die een hoop publiek op de been brachten. Er werd doorgaans fel en langdurig gedebatteerd, en het (zelfs meerdere malen) verdagen van een vergadering vanwege het late tijdstip was eerder regel dan uitzondering.

Het belangrijkste agendapunt van de ASB-gedelegeerdenvergadering van 13 maart 1954 was het aangekondigde aftreden van voorzitter Van Ommen. Janssens en Van Harten eisten voortdurend van hem dat hij bij de bondsraad zou pleiten voor een lagere afdracht aan de KNSB, en hij was het zat door hen als loopjongen te worden gebruikt. Aan het begin van de vergadering greep Van Harten de microfoon en richtte zich tot de voorzitter met de op z'n zachtst gezegd wat merkwaardige woorden "U lacht, meneer de voorzitter, hebt u last van zenuwen"?

De afgevaardigde van Turrus Eburnea, de heer Julien, kwam met het voorstel de heer Van Ommen weer kandidaat te stellen en te respecteren dat hij niet langer met mandaten van de gedelegeerdenvergadering naar de bondsraad zou worden gestuurd. Dat was het sein voor de oppositie om in te grijpen, en de heer Wessel (s.v. Weenink) wees fijntjes op het in de statuten opgenomen artikel dat zich staande de vergadering geen tegenkandidaten mochten aandienen. Na veel juridisch geharrewar werd men het uiteindelijk eens om het bewuste artikel dubieus te verklaren op grond van het feit dat de statuten zeer verouderd en aan revisie toe waren. Nadat het artikel met overweldigende meerderheid buiten werking was gesteld, meldde de heer Van Ommen zich weer aan als kandidaat en werd na stemming herkozen.

Hierna werd de vergadering vanwege het late tijdstip verdaagd en op 10 april 1954 hervat. Over de in veler ogen dubieuze herverkiezing van voorzitter Van Ommen bleek het laatste woord nog niet gezegd. De heer Wessel sprak van 'geknoei' en 'fascistische methoden'. De heer Van Staveren (s.v. 'Het Zuiden') pleitte voor wijziging van het Huishoudelijk Reglement met het oog op een straffer aanpakken van belhamels (sic!) in de vergadering. De voorzitter wist hem gerust te stellen met de verzekering dat onruststokers in het vervolg zouden worden beknot in hun spreektijd. Verder werd de begroting goedgekeurd, met de restrictie dat er een financiële commissie zou worden benoemd die nogmaals zou trachten bij de KNSB een contributieverlaging te bedingen.

Op 22 oktober 1954 stond de volgende gedelegeerdenvergadering gepland, waarbij de meeste aandacht uitging naar het rapport van de financiële commissie. De vergadering begon ronduit spectaculair: nog voor de voorzitter in staat was zijn openingswoord uit te spreken werd er een motie van wantrouwen op de bestuurstafel gedeponeerd, die overigens niet door de vergadering in behandeling werd genomen. Bij de bespreking van het rapport van de financiële commissie laaiden de emoties weer hoog op, en het bestuur werd door de 'onruststokers' Janssens en Van Harten scherp aangevallen. In het rapport was te lezen dat de commissie door KNSB-voorzitter Van Steenis was afgepoierd, en dat deze niets voelde voor verlaging van de contributie, maar, integendeel, juist een verhoging op het oog had. Als afgevaardigde naar de bondsraad werd de heer Buwalda gekozen, die met veel pathos verklaarde "tot de laatste druppel bloed" te zullen vechten voor een contributieverlaging.

Op de bondsraad van 6 november 1954 hield de heer Buwalda zoals toegezegd een krachtig pleidooi voor verlaging van de ASB-contributie met 10 cent per lid per maand. Vergeefs, zijn voorstel werd onder hoongelach van de overige afgevaardigden met algemene stemmen verworpen.

De gedelegeerdenvergadering van de ASB van 5 februari 1955 in Die Port van Cleve beloofde vuurwerk. Punt 4 van de agenda was het volgende voorstel van Schaakvereniging Max Euwe:

"De gedelegeerdenvergadering van de ASB, heden in vergadering bijeen, besluit met ingang van 1 april a.s. het lidmaatschap van de ASB in de KNSB op te zeggen, en van de beslissing het KNSB-bestuur, zodra mogelijk, kennis te geven."

Dit voorstel werd met 27 tegen 11 stemmen aangenomen. Hierop trad het volledige bestuur af, met uitzondering van de wedstrijdleider, de heer Filippo. Janssens werd gekozen als nieuwe voorzitter. De KNSB werd per telegram in kennis gesteld en het besluit werd ten overvloede op de bondsraad van 26 maart 1955 toegelicht door de heren Buwalda en Van der Velde. Overigens werd later, op verzoek van de KNSB, de uittredingsdatum van 1 april 1955 om procedurele redenen omgezet naar 1 juni 1955.

Janssens toonde zich zeer ingenomen met het verbreken van de betrekkingen met de KNSB. In 'De Band', het orgaan van de ASB, zette hij zijn mening uiteen:

"De bijdrage van de ASB aan het reisfonds was een jaarlijkse brandschatting die verpaupering van ons bondsleven tot gevolg had. De ASB leidde onder de feodale organisatiesfeer van de KNSB een zielloos bestaan, maar is nu van zijn financiële kluisters bevrijd. Van fantasieeloos vegeteren gaan we nu naar een gezond bondsleven!"

Schaakvereniging Max Euwe betaalde een hoge prijs voor haar principiële standpunt. Het eerste tental van deze club speelde tot dat moment in de prestigieuze hoofdklasse van de KNSB-competitie, en omdat ze toch op een zo hoog mogelijk niveau wilden spelen bedankten alle leden van het eerste tental als lid en stapten massaal over naar ASC en VAS.

Ook in Rotterdam zorgde het reisfonds voor een schisma. Hoofdrolspeler was hier Willem Christiaan Goris, in die tijd penningmeester van de Rotterdamse Schaakbond (RSB). Van 1948 tot 1953 was hij tevens penningmeester van de KNSB. Tijdens de bondsraad van maart 1955 deed hij een gooi naar het voorzitterschap van de KNSB, maar hij kreeg onvoldoende stemmen, waarop hij van de RSB eiste dat ze solidair met hem zouden zijn en het lidmaatschap van de KNSB zouden opzeggen. Zijn voorstel werd op de gedelegeerdenvergadering van 21 mei 1955 in stemming gebracht. Voor uittreden verklaarden zich 24 verenigingen, terwijl 17 verenigingen tegenstemden. De meerderheid was dus voor uittreden, maar dat feest ging niet door omdat de statutair vereiste tweederde meerderheid niet was gehaald. Hierop trad Goris af als penningmeester van de RSB en richtte op 10 september 1955 zijn eigen bond op: de Nieuwe Rotterdamse Schaakbond, kortweg de NRSB. 13 verenigingen meldden zich aan, een aantal dat acht jaar later was opgelopen tot 22.

Goris, beroepshalve als wiskundeleraar verbonden aan het Marnix-gymnasium te Rotterdam, was een eigenzinnig man met een aangeboren autoriteit, die zijn leerlingen het gebruik van het wiskundeboek afraadde omdat dat volgens hem was geschreven door prutsers. Hij was het gezicht van de NRSB, in de volksmond ook wel "het bondje van Goris" en "de dubbeltjesclub" genoemd. Niemand is meer bedreven in het verzinnen van bijnamen dan de Rotterdammert .... Dat "dubbeltjesclub" sloeg overigens op de 10 cent contributie die Goris maandelijks van zijn leden verlangde. Ter vergelijking: de leden van de RSB betaalden 30 cent per maand. Overigens deelde de RSB de kritiek van Goris op het financiële beleid van de KNSB, maar men besloot toch bij de KNSB te blijven teneinde door overleg te proberen dingen te veranderen.

Aanvankelijk was de NRSB een succes. Meerdere verenigingen sloten zich aan, gelokt door de lage contributie, maar gaandeweg kwam men erachter dat elk voordeel zijn nadeel heeft. Er kon vrijwel niets worden georganiseerd, want dat kostte geld (wat er niet was, geen wonder met zo'n lage contributie), terwijl het door Goris zelf volgeschreven bondsblad 'Contact' onregelmatig verscheen en kwalitatief weinig meer dan een veredelde stencil was. Overigens was ook de concurrerende RSB nooddruftig. De afdracht aan de KNSB werd almaar hoger en de RSB besloot dit niet door te berekenen aan de aangesloten verenigingen, uit angst dat die zouden overlopen naar de NRSB.

Het moge duidelijk zijn dat de NRSB warme gevoelens koesterde voor de ASB, haar zusterbond in Amsterdam. Deze affiniteit was wederzijds, en dat leidde ertoe dat de bonden elkaar driemaal troffen in een massakamp. In maart 1956 reisde de ASB naar Rotterdam en werd dik ingemaakt met 22-13, maar een jaar later werd er in de returnmatch sportief wraak genomen: 53-24 voor de Amsterdammers! Een derde massakamp, in maart 1958, ging met 20½-19½ nipt naar de NRSB, daarna werden er geen wedstrijden meer georganiseerd.

Goris was van mening dat de KNSB met geld smeedt. De leden waren verplicht een abonnement te nemen op een zijns inziens duur tijdschrift dat de KNSB f 23.000 per jaar kostte, en dat vond hij weggegooid geld. Zijn advies: "hef het verplichte collectieve abonnement op het Tijdschrift op en vervang het door een vrijwillig abonnement, dan zullen vele duizenden het abonnement opzeggen en kan de contributie omlaag". Goris vond tevens dat de 2e klasse KNSB moest worden opgeheven. "Dat scheelt f 4.500 per jaar aan reiskosten en f 1.120 per jaar aan zaalhuur", zo rekende hij voor. Ook was hij van mening dat sommige onderbonden, zoals de Noord-Hollandse, Stichts-Gooise en Noord-Brabantse bond, te groot waren qua oppervlakte. Zijn voorstel: "Verdeel dit in 20 à 25 onderbonden. Kleinere afstanden, minder kosten".

In de loop van de jaren '60 kwamen de nadelen van de lage contributie steeds scherper aan het licht, en toen Goris in september 1968 overleed was het einde van de NRSB in zicht. Begin jaren '70 waren alle verenigingen teruggekeerd naar de RSB.

Goris was een niet onverdienstelijk schaker. In januari 1958 won hij het Nieuwjaarstoernooi van Het Zwarte Paard Schiedam, en op bovenstaande foto zien we hem de daarbij behorende prijs in ontvangst nemen.

Als reactie op de afscheiding van de ASB werd op 12 mei 1955 de Hoofdstedelijke Schaakbond (hierna: 'de H.S.') opgericht door 12 verenigingen die trouw wilden blijven aan de KNSB. Zij kregen versterking van VAS en ASC, die tot dat moment lid waren van de Noord-Hollandse Schaakbond en van deze bond speciale toestemming kregen om zich aan te sluiten bij de H.S. Opvallend was dat de KNSB een bedrag van f 100 doneerde, ter besteding aan de oprichtingskosten.

Met de oprichting van de H.S. was de scheuring in het Amsterdamse schaakleven een feit. De ASB bestond op dat moment uit circa 1.500 leden, de H.S. uit circa 500. De contributie van de ASB werd verlaagd naar f 0,30 per lid per maand, terwijl de leden van de H.S. een bedrag van f 0,45 per lid per maand moesten ophoesten.

Het eerste bestuur van de ASB zag er als volgt uit:

- G.N.J. Janssens (voorzitter)
- G. van Harten (secretaris)
- P. Buwalda (penningmeester)
- C. Weiss (tweede secretaris)
- A. Abercrom (tweede penningmeester)
- G. Filippo (competitieleider)
- H.J. Sanou (wedstrijdleider)

En dit was het eerste bestuur van de H.S.:

- J.H. Caro (voorzitter)
- J.F.J. Vijvers (vice-voorzitter)
- G. Kapsenberg (secretaris)
- J.H. Muller (penningmeester)
- H. van Mastrigt (wedstrijdleider)
- J. van Gemeren (tweede secretaris)
- Th.M.H. Luns (algemeen adjunct)

Opvallend was artikel 2 van de H.S.-statuten, waarin stond vermeld dat de bond was opgericht voor de duur van 29 jaar en vijf maanden. Hoezo 29 jaar en vijf maanden? Maar wellicht is dat notarieel verklaarbaar, ik acht mij onvoldoende thuis in deze materie om daarover te oordelen.

In de aldus ontstane situatie moesten de Amsterdamse clubs kiezen bij welke bond ze zich wilden aansluiten, maar dat wilde nog niet zeggen dat alle leden het met die keuze eens waren. Sommige verenigingen waren uitgesproken voor of tegen één van de twee bonden, maar het kwam ook voor dat de leden tot op het bot verdeeld waren. Dat leidde soms tot fikse polemieken, wat uiteraard de sfeer niet ten goede kwam. Het om deze reden overstappen van leden naar andere verenigingen kwam meer dan eens voor, maar er waren ook schakers die lid werden van twee verenigingen: één in de ASB en één in de H.S. Op die manier konden ze in beide competities spelen. Daar werd doorgaans niet moeilijk over gedaan.

In 1956 werd het de leden van de H.S. op straffe van roeyement van bestuurswege verboden om deel te nemen aan door de ASB georganiseerde wedstrijden en toernooien, een besluit dat in een later stadium door de bondsraad van de KNSB zou worden gesanctioneerd. Aan het Huishoudelijk Reglement van de H.S. werd de volgende regel toegevoegd:

"Het is aan clubleden van de leden - behoudens door het bestuur te verlenen ontheffing - niet toegestaan deel te nemen aan activiteiten op schaakgebied uitgaande van - of gehouden onder auspiciën van - niet bij de KNSB aangesloten schaakbonden of verenigingen."

In totaal werden vier spelers daadwerkelijk geroyeerd. Niet zo heel slim, want dat was natuurlijk koren op de molen van de ASB. Janssens sprak van een klopjacht, en trok in 'De Band' nr. 6 van juni 1956 fel van leer:

"Arme, verblinde H.S.! Is dat de wijze waarop men in uw kringen de persoonlijke vrijheid van spelers waarborgt? Is dat de manier waarop men propaganda maakt voor het edele schaakspel, met terzijdestelling van het verschil van inzicht ten aanzien van organisatorische vraagstukken? Arme, verblinde H.S. Uiteraard denkt het bestuur van de Amsterdamse Schaakbond er in dit verband niet aan, op welke wijze ook, de persoonlijke vrijheid van ASB-leden te beknotten. Men spele waar men wil. De vaan van de Amsterdamse Schaakbond zal er des te trotser om wapperen!"

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er geen naam onder het artikel staat, maar het ronkende taalgebruik doet sterk de in vitriool gedoopte pen van Janssens vermoeden.

In september 1956 was er een eerste bilateraal overleg tussen de KNSB en de ASB. Deze lijmpoging werd door de ASB afgewezen als zijnde "niet acceptabel als basis voor een eventuele heraansluiting van de ASB bij de KNSB".

Tijdens de H.S.-vergadering van 8 maart 1958 eiste de heer Bommel (s.v. DOS/SVB) dat een door hem ingezonden stuk zou worden voorgelezen. In deze brief stelde hij voor te komen tot een onafhankelijk redacteurschap van het bondsblad 'de H.S.'er' (lees: zichzelf), maar voorzitter Caro weigerde zijn voorstel in behandeling te nemen omdat het grievend was voor het bestuur en bol zou staan van de onjuistheden en tegenstrijdigheden. Bommel beklagde zich vervolgens bij de bondsraad van de KNSB en werd daarop door de H.S. met ingang van 17 oktober 1958 voor drie maanden geschorst! Ruim een jaar later, in januari 1960, kreeg hij dan toch de door hem geambieerde functie en werd hij redacteur van de H.S.'er. In zijn *maiden speech* als redacteur bestempelde hij de bij de ASB heersende anti-KNSB-stemming als een gifangel.

Een opvallende deelnemer aan de H.S.-competitie was Het Zwarte Veulen, de jeugdafdeling van het VAS. In het seizoen 1959/1960 werd het team kampioen van de 1^e klasse B en promoveerde naar de hoofdklasse, waar het een jaar later bijna kampioen van de H.S. werd! Alleen de match tegen de latere kampioen VVGA 2 ging verloren, alle overige wedstrijden werden gewonnen. Talentvolle jongeren die later tot sterke schakers zouden uitgroeien, zoals Bert Enklaar, Hans Ree, Piet van der Weide en Tim Krabbé, maakten destijds deel uit van Het Zwarte Veulen. Kort daarna zou het gehele team als VAS 3 in de KNSB-competitie gaan spelen.

In het voorjaar van 1958 deed de KNSB een nieuwe poging de eenheid in de Amsterdamse schaakwereld te herstellen. Een commissie bestaande uit de heren De Blécourt, Euwe en Van Gool sprak met beide partijen. Het werd niks. Redacteur Bommel schreef in de H.S.'er nr. 6 van 28 december 1960 verzoenende taal:

"Velen in de KNSB en de H.S. zien er geen gat meer in en zijn moedeloos langs de weg gaan zitten. Dit pessimisme is begrijpelijk, maar daarom nog niet juist. Ons probleem is een zuiver Amsterdams probleem, dat niet door anderen maar alleen door onszelf kan worden opgelost. De tijd is nu rijp om de meer gematigde elementen een kans te geven. Zowel binnen de ASB als de H.S. leeft het verlangen de eenheid te herstellen. Dan moet het ook mogelijk zijn om uit de vele moeilijkheden te komen."

Voorzitter Caro, één van de initiatiefnemers tot oprichting van de H.S., trad in mei 1958 af. Hij werd opgevolgd door Theo Luns, de broer van de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken Jozef Luns. Op 13 december 1958 deed zich tijdens de bondsraad van de KNSB een incident voor, waarbij Luns een bedenkelijke hoofdrol speelde. Staande de vergadering las hij een verklaring voor, waarin hij topschakers die bij afgescheiden bonden (lees: 'de ASB') tegen vergoeding lezingen en simultaanseances gaven, terwijl zij tegenover hun eigen clubs niet aan hun contributieverplichtingen voldeden, 'profiteurs' noemde. Luns stelde voor deze schakers te royeren als lid van de KNSB voor de tijd van één jaar per overtreding, met publicatie in het Tijdschrift.

De H.S.-bestuursleden Kapsenberg en Van Mastrigt waren verbijsterd en probeerden te redden wat er te redden viel. Zij distantieerden zich nadrukkelijk van de woorden van hun voorzitter en verklaarden dat zij vooraf niet op de hoogte waren gesteld van de inhoud van zijn rede, maar het was al te laat. Euwe, tijdens de vergadering in de zaal aanwezig, voelde zich aangesproken en ten diepste gegriefd. Hij was lid van ASC en betaalde geen contributie omdat het bestuur van ASC het een eer vond hem onder zijn leden te mogen tellen, en daarom van hem geen contributie wilde aannemen (zoals Luns, nota bene als penningmeester van ASC, heel goed wist). Euwe trok zijn consequenties, trad af als vice-voorzitter van de KNSB en bedankte na 45 jaar als lid van ASC. Euwe:

“Ik ben als zodanig gekozen om de belangen van de topschakers te verdedigen. De heer Luns betitelt deze groep als ‘profiteurs’, die op kosten van de KNSB schaken. Dat is natuurlijk reuze nonsens. Iedereen weet dat de bond nog geen 5% van de kosten van de topspelers dekt. Die kosten komen altijd voor rekening van de organiserende instanties.”

Ook de heer van Weezel, voorzitter van ASC, legde zijn functie neer, terwijl de topschakers Lodewijk Prins en Hans Bouwmeester verklaarden als lid van ASC te zullen bedanken.

Enkele dagen later was er in Café-Restaurant De Kroon op het Rembrandtplein tot diep in de nacht topoverleg, onder voorzitterschap van Nico Cortlever. Verder waren aanwezig het bestuur van de H.S., het bestuur van ASC, en enkele bestuursleden van de KNSB als toehoorders. Na afloop van de vergadering, waarin Luns diep door het stof ging, werd het volgende perscommuniqué verstrekt:

“De heer Luns heeft een uiteenzetting gedaan, waaruit is gebleken:

- 1. dat hij in de vergadering de aanstootgevende passages naar zijn zeggen heeft uitgesproken als privépersoon en niet als bestuurslid van de H.S., noch als die van de ASC;*
- 2. dat de tekst voor de toespraak in die vergadering door hem zelf was opgesteld en niet van tevoren was beproven met zijn medebestuursleden van de H.S.;*
- 3. dat hij om bepaalde redenen in een enigszins geprikkelde stemming was;*
- 4. dat zijn redevoering bedoeld was om een bepaald voorstel in de vergadering erdoor te drukken en niet vrij was van demagogische zinsneden;*
- 5. dat hij het betreurt dat zijn woorden, die niet bedoelden de topspelers te kwetsen, algemeen dusdanig werden opgevat en erkent dat die woorden in dit opzicht misschien minder gelukkig gekozen waren.”*

Hierop besloot Euwe aan te blijven als vice-voorzitter van de KNSB tot oktober 1959, wanneer zijn ambtstermijn zou verstrijken. Enkele dagen later bedankte Luns als lid van ASC, en tevens als voorzitter van de H.S. In die hoedanigheid werd hij opgevolgd door Cortlever, maar toen deze in februari 1960 naar het Gelderse Almen verhuisde was er weer een nieuwe voorzitter nodig. Dat werd Wim Misset.

Men zou de indruk krijgen dat de standpunten in het Amsterdamse schaakleven behoorlijk gepolariseerd waren geraakt, maar gelukkig waren er ook mensen die wat genuanceerder tegen de problematiek aankeken. In de gedelegeerdenvergadering van 18 september 1958 werd een door zes ASB-verenigingen opgestelde kritische brief voorgelezen:

“Gesteld vanuit een objectief, algemeen standpunt, kan de vraag of het wenselijk is weer toe te treden tot de KNSB bevestigend worden beantwoord, omdat losmaking uit genoemd verband ons bondsleven heeft teruggebracht tot een louter stedelijke aangelegenheid, waardoor de belangrijke plaats die Amsterdam in het landelijk schaakgebeuren steeds heeft ingenomen wordt miskend en vertekend. Daar onze uittreding tevens losmaking uit de FIDE ten gevolge heeft gehad, is het optreden van onze bond op erkend internationaal niveau bovendien bemoeilijkt. Iedere poging die beoogt aan deze principieel ongewenste toestand een einde te maken, verdient derhalve een ernstig onderzoek, waarbij niet mag worden volstaan met het aannemen van een afwachtende, passieve houding.”

Op de H.S.-gedelegeerdenvergadering van 18 januari 1960 werd besloten dat het komende eerste lustrum niet zou worden gevierd. De leden vonden het uitgetrokken bedrag van f 1.000 niet verantwoord. Ter gelegenheid van het eerste lustrum verzuchtte voorzitter Misset in de H.S.’er:

“Wij betreuren het dat wij in deze vijf jaar nog zo bitter weinig gevorderd zijn tot ons doel: eenheid in het Amsterdamse schaakleven.”

Neemt niet weg dat het wel degelijk goed ging met de H.S. Per 1 oktober 1961 bedroeg het aantal leden 800, een stijging van 300 in vergelijking met zes jaar eerder.

Het ASB-bestuur op 17 december 1960 bijeen in de Koningszaal van Artis ter gelegenheid van de viering van het 35-jarig bestaan. Van links naar rechts M.G. Niessen (secretaris), A.L.M. Wiewel (tweede secretaris), P. Buwalda (penningmeester), G.N.J. Janssens (voorzitter), G. van Harten (tweede penningmeester), H.J.A. Sanou (wedstrijd-leider) en S. Pasman (competitieleader). Achter het bestuur staan twee leden van de commissie van ontvangst: J. van Staveren (links) en P. Singers (rechts).

In 1961 deed de KNSB een nieuwe poging de eenheid te herstellen. Men was bereid op financieel gebied zware concessies te doen, maar de ASB bestempelde de voorstellen als niet goed genoeg. Penningmeester Buwalda was stellig in zijn reactie:

"Heren, de ASB heeft jarenlang op een zolderkamertje bij een petroleumkacheltje gewoond. Nu wonen we sinds een paar jaar in een luxueuze flat en komt u ons vragen weer terug te keren naar het zolderkamertje. We denken er niet aan!"

In september 1961 kwam het tot een fusie van de schaakverenigingen Max Euwe en Morphy. Deze fusie lag voor de hand omdat ze in dezelfde locatie speelden, te weten het legendarische schaakhuis aan de Bilderdijkstraat. Besloten werd dat de nieuwe club per 1 januari 1962 in de H.S. zou gaan spelen, en dat was voor deze bond een belangrijke psychologische overwinning omdat Max Euwe destijds een van de initiatiefnemers was van de scheuring. Redacteur Bommel rekende zich alvast rijk met een juichend commentaar in de H.S.'er nr. 11 van 11 september 1961:

"Met Max Euwe verliest het ASB-gebouw een belangrijke hoeksteen. Daardoor komen andere stenen los te zitten. Het uittreden uit de KNSB is niet de specie die losse stenen vast kan houden."

In de zomer van 1962 deed de KNSB een nieuw voorstel aan de ASB, met het volgende aanbod:

- Geen betalingen aan het reisfonds.
- Facultatief stellen van het bondsblad.

De belangrijkste tegeneisen van de ASB waren als volgt:

- De ASB betaalt 70% van de reguliere KNSB-afdracht (op dat moment f 0,33 per lid per maand).
- De ASB zal nooit hoeven bij te dragen in of ten behoeve van door andere aangesloten bonden gemaakte kosten.
- De ASB krijgt drie pagina's in het bondsblad van de KNSB, onder eigen redactie.
- Niet door de ASB georganiseerde en in Amsterdam of omgeving te houden schaakmanifestaties behoeven op zijn minst mede de goedkeuring van de ASB.
- Na hernieuwde aansluiting zal de KNSB in Amsterdam slechts één bond mogen erkennen: de ASB.

Men werd het niet eens. In De Band nummer 43 van juli/augustus 1962 schreef Janssens:

"Wij willen nog opmerken dat wij ons niet geroepen achten eventueel ook in de toekomst met bloedarme toenaderingspogingen van de KNSB te worden geconfronteerd, indien men aan KNSB-zijde ook ditmaal mocht blijven steken in een de realiteit verwaarlozende visie. Een dergelijke onvruchtbare confrontatie heeft reeds te veel (jarenlang!) van onze aandacht en onze bereidheid tot luisteren gevorderd."

Hoe verziekt de verhoudingen tussen de ASB en de H.S. waren, ondervond de schaakvereniging Tal, die speelde in de ASB-competitie. Zij hadden het plan opgevat om rond de kerstdagen van 1963 een vriendschappelijke wedstrijd te spelen, en in dat kader werden de H.S.-clubs De Pion en Slotervaart benaderd. Deze gaven echter beide te kennen principiële bezwaren te hebben tegen het spelen tegen ASB-verenigingen.

In de bondsraad van oktober 1964 werd met een krappe meerderheid van 34 tegen 27 stemmen besloten het reisfonds op te heffen, maar het wegnemen van deze splijtzwam betekende nog geen terugkeer van de ASB in de moederschoot. De bezwaren van de ASB richtten zich immers niet alleen op het reisfonds, maar op het geheel van de KNSB-begrotingspolitiek, waarbij het geld grotendeels naar de topspelers ging.

Maar toch, in de loop der jaren raakten de scherpste kantjes van het conflict afgesleten, en de vredesduiven wonnen langzaam maar zeker terrein. In oktober 1964 kwamen de besturen van de ASB en de H.S. bijeen in Krasnapolsky, waarbij men het erover eens werd dat gestreefd diende te worden naar herstel van de eenheid in het Amsterdamse schaakleven. Nog niet veel tastbaars, maar de intentie was er in ieder geval, en het moet voor beide besturen een hele stap zijn geweest.

Op 5 mei 1965 werd een principieel akkoord bereikt tussen de ASB en de H.S. Er verscheen een door beide bonden ondertekend communiqué, waarin als eerste punt werd genoemd dat beide bonden ervan overtuigd waren dat het belang van het Amsterdamse schaakleven het wenselijk maakte te komen tot één schaakbond in Amsterdam, welke bond zich op het moment van samenvoeging zou aansluiten bij de KNSB. Tevens werden de bonden het eens dat het schoolschaak zou worden samengevoegd. De ASB organiseerde van oudsher wedstrijden voor de lagere school, de H.S. die voor de middelbare school.

Alles leek hiermee in kannen en kruiken, maar de beide gedelegeerdenvergaderingen moesten nog toestemming geven, en in de gedelegeerdenvergadering van de H.S. van 4 oktober 1965 ging het mis. De vergadering kon zich weliswaar vinden in de bepalingen van het communiqué, maar stelde als voorwaarde dat Janssens zich niet verkiesbaar zou stellen als bestuurder van de nieuwe bond, wat later werd afgezwakt tot 'ten minste 1 september 1970'. In een brief van 6 november 1965 werd deze eis overgebracht:

"Alvorens de besprekingen die tot doel hebben de eenheid in Amsterdam te herstellen voort te zetten, verzoeken wij u om ons een schriftelijke verklaring van de heer Janssens te doen toekomen waarin duidelijk tot uitdrukking komt dat genoemde zich tot 1 september 1970 voor generlei functie in het bestuur van de nieuw te vormen bond beschikbaar zal stellen. Ingevolge een besluit van de op 4 oktober jl. gehouden ledenvergadering moet aan deze voorwaarde worden voldaan. Om bovenstaande voor u acceptabel te maken, is de heer Misset bereid een eensluidende verklaring af te leggen."

Met dit schrijven waren de rapen gaar. De ASB reageerde geprikkeld:

“In antwoord op uw brief van 6 november 1965, delen wij u mede dat de door u gevraagde verklaring voor ons een onaanvaardbare eis is. Het spijt ons te moeten vaststellen dat u door het stellen van een dergelijke onzedelijke en ondemocratische eis de voortgang op de weg naar herstel van de eenheid in het Amsterdamse schaakleven onmogelijk maakt.”

De KNSB kwam met de volgende verklaring:

“Het zal een ieder duidelijk zijn, dat het KNSB-bestuur zijn plichten op ergerlijke wijze zou verzaken, indien het bij overeenstemming tussen de besturen van de ASB en de H.S., beter gezegd: bij gelijkgestemdheid van de momenteel aangesloten leden bij de beide bonden, niet met voortvarendheid de huidige verdeeldheid in het Amsterdamse schaakleven zou trachten op te heffen. Het staat evenwel vast, dat het huidige ASB-bestuur niet tot overeenstemming is gekomen met de H.S., welke bond ons heeft laten weten dat hij geen kans ziet de controverse te overbruggen en voorshands verder overleg nutteloos acht.”

Janssens sprak in De Band van een flagrante verdraaiing van de feiten:

“Wij hebben nimmer om aansluiting verzocht. Het initiatief hiertoe is altijd van de KNSB uitgegaan. Wij stuiten op een dergelijke onwelwillendheid, dat het geen zin meer lijkt te hebben verder in dezen nog iets te ondernemen. Nu de papieren zo zijn komen te liggen, zou ik niet meer weten met wie we hierover nog zouden moeten en kunnen praten.”

Inmiddels begonnen steeds meer verenigingen over te stappen van de ASB naar de H.S. Als lid van de ASB waren ze uitgesloten van door de KNSB georganiseerde evenementen, en in de loop der jaren begon dat steeds zwaarder te wegen. Met name de overstap naar de H.S. van grote verenigingen als Max Euwe, Zukertort en Het Vrije Veld betekende een gevoelig verlies voor de ASB. De beweegredenen voor de overstap zullen velerlei zijn geweest, maar de belangrijkste motivering moet zijn geweest dat de H.S. iets had te bieden wat de ASB niet kon. Wilde men zich verder bekwamen, dan was het zaak dat op het hoogste niveau kon worden geschaakt. De ASB had een plafond, terwijl vanuit de H.S. kon worden gepromoveerd naar het schaakwalhalla: de KNSB-competitie.

In het najaar van 1965 schreef Misset in de H.S.'er:

“Het is geen geheim dat ik een tegenstander ben van het voeren van onderhandelingen met de ASB. Temeer daar wij nu na de overgang van Het Vrije Veld ook quantitatief de ASB hebben overvleugeld. En als men bovendien weet dat 5 à 6 ASB-verenigingen, na een mogelijk mislukken van de fusiebesprekingen, Het Vrije Veld zullen volgen, dan is vanuit ons standpunt gezien het nut van onderhandelen op zijn minst discutabel.”

In september 1966 deed de ASB dan toch weer, waarschijnlijk een beetje moegestreden, een toenaderingspoging richting KNSB: men wilde weer lid worden, dan maar zonder fusie met de H.S. Tijdens de bondsraad van oktober 1966 werd dit door de leden tegengehouden, met als argument dat de bestaande scheiding aldus zou worden gelegaliseerd. Eerst moest er maar eens worden gefuseerd. Bovendien stond het KNSB-reglement slechts één bond in een bepaald rayon toe.

De KNSB besloot maar weer eens een commissie van goede diensten in het leven te roepen, ditmaal bestaande uit de heren Verheij (Wethouder Sportzaken te Amsterdam), Grapperhaus en Van Scheltinga. En zowaar, er rustte zegen op het werk van deze commissie. Op 15 juni 1968 werd in het stadhuis van Amsterdam een vergadering belegd, waarbij alle actoren aanwezig waren. Besloten werd tot de instelling van een voorbereidingscommissie, bestaande uit zes man (drie van de ASB en drie van de H.S.), die werd belast met het opstellen van de statuten van de nieuw te vormen bond, de bepaling van de te volgen procedure bij de verkiezing van bestuursleden, en het treffen van de nodige overgangsregelingen betreffende bezittingen en schulden van beide bonden. Dit plan zou aan de beide gedelegeerdenvergaderingen worden voorgelegd. Na instemming van beide partijen zou de voorbereidingscommissie aan de slag gaan en zou zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk in maart 1969, een gecombineerde vergadering worden gehouden, waarna in oktober 1969 de nieuwe competitie zou starten.

Op 10 maart 1969 werden in Krasnapolsky, gelijktijdig en in verschillende zalen, gedelegeerdenvergaderingen georganiseerd van zowel de ASB als de H.S., waarbij het spreekrecht werd beperkt tot één gedelegeerde per vereniging, dit om chaos in de kiem te smoren. De verdeling van de inboedel, zoals voorgesteld door de commissie van goede diensten, was als volgt. De H.S. bracht in kas-, bank- en girosaldi, vermeerderd met vorderingen en verminderd met schulden. Voorts het in bezit van de H.S. zijnde materiaal. De ASB bracht naast zijn materiaal eenzelfde bedrag in als de H.S., plus een bedrag van f 1.000. Dat bedrag was enerzijds te beschouwen als gedeeltelijke compensatie van de hogere waarde van het materiaal van de H.S., en anderzijds als een compromis in de onderhandelingen met de H.S., die aanvankelijk een veel hogere financiële inbreng van de ASB voor ogen had.

Beide gedelegeerdenvergaderingen gingen akkoord. Op 25 maart 1969 was er, eveneens in Krasnapolsky, een gecombineerde vergadering en werd de SGA opgericht, die tijdens de bondsvergadering van 26 april 1969 bij acclamatie werd geaccepteerd als lid van de KNSB. Bij de oprichting van de SGA werd Janssens gekozen als voorzitter en de heer Verheij werd benoemd tot erelid.

Het bestuur kwam er als volgt uit te zien:

- G.N.J. Janssens (voorzitter)
- H.J. Sanou (secretaris)
- F.J. Wijnands (penningmeester)
- B.W. Simonis (tweede secretaris)
- H. van Mastrigt (competitie leider)
- K.W. Pieters (wedstrijd leider)
- A.A. de Vos (algemeen adjunct)

Janssens schreef in De Band:

“Het moge dan zo zijn dat zakelijke verschillen een jarenlange scheiding op officieel niveau tot gevolg hadden, nu de hekken zullen wegoallen reiken we elkaar over en weer de hand, bouwend aan een nieuwe toekomst! Het is nu onze taak, onze volledige steun en warmte te schenken aan de komende nieuwe bond. Ten faveure van de Amsterdamse schaakgemeenschap, ten faveure ook van het nationale schaakleven!”

En zo was er een einde gekomen aan een roerige periode in het Amsterdamse schaakleven.

Bronnen:

- De Band, orgaan van de Amsterdamse Schaakbond;
- De H.S.'er, orgaan van de Hoofdstedelijke Schaakbond;
- Het Tijdschrift, orgaan van de KNSB;
- 'Rebelse jaren, 1945-1969', geschreven door Robert-Karl Eksteen, hoofdstuk uit het boek 'Amsterdam Schaakstad' (1994), blz. 96-105;
- Caissa Nieuws, orgaan van de schaakvereniging Caissa, jaargangen 1955-1969;
- Diverse websites.

Adviezen:

- Jan Roosendaal;
- Co Buysman;
- Theo Slisser;
- Chris Alberti;
- Frans Maas;
- Eric Mol;
- Rob Bödicker.

Speciale dank gaat uit naar het Max Euwe Centrum.